

Zeegse

5 schuldmudden

Zeegse was ook in 1832 nog een kleine nederzetting met slechts enkele boerderijen. Zeegse komt met 5 mudden op de schuldmuddenlijst voor, waarmee het dan volgens Blok een oorspronkelijk Saksische nederzetting is. Het kaartbeeld van 1832 doet vermoeden dat de kern wordt gevormd door de 5 zuidelijkst gelegen boerderijen.

In 1225 wordt een Otto van Zeegse vermeld als leenman. Otto kan dan leenman zijn geweest van een hoeve die op leengrond is gebouwd. De hoeve linksboven op de kaart lijkt daaraan te kunnen voldoen.

Namen uit 1450 zijn te vinden in het erfbelastingregister. Zeegse wordt samen met Taerlo vermeld. Alle namen zijn bij Taerlo weergegeven. Welke tot Zeegse behoren is niet aangegeven, maar waarschijnlijk zijn het de laatst vermelden.

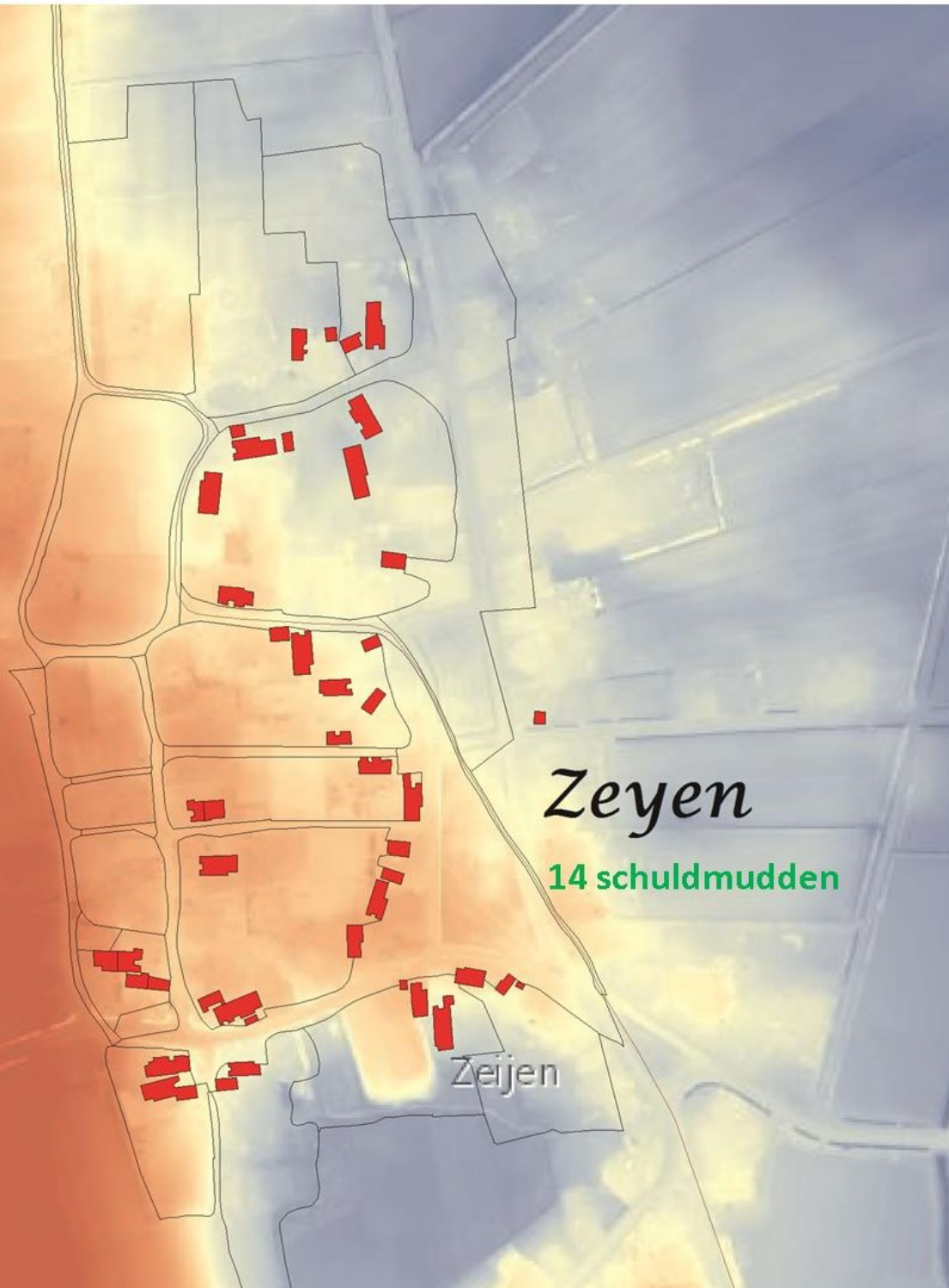
Zeyen werd in de middeleeuwen aangeslagen voor 14 schuldmudden, twee keer zo veel als b.v. Rolde. Dat betekent dat Zeyen een forse Saksische nederzetting was van 14 hoeves.

De kaart van Zeyen 1832 geeft een duidelijk Saksische kern te zien in het zuidwesten en in het noorden. De bebouwing daartussen kan een gevolg zijn van uitbreiding door geboorte overschot.

Ook in Zeyen is na de komst van de Franken geen kerk gebouwd, zoals dat ook het geval is in Tynaarlo, een nederzetting van eenzelfde (grote) omvang. Mogelijk was de weerstand tegen de Franken ook hier erg groot. De kans is ook groot dat Zeyen geen nederzetting van Saksische landverhuizers is, maar dat hier nazaten woonden van het volk dat hier al duizenden jaren voor Christus een vaste woonplaats had gevonden.

In het erfbelastingregister van omstreeks 1450 worden namen van erven vermeld. 4 volle erven en 1 minder dan een halve.

Elias de Backer, Jan Buring, Jan Hicking, Roelof Leving en Bage. Slechts 4 erven zijn er nog aanwezig van de 14 van voor het jaar 1000. De oorzaak zal, evenals in Norg, gezocht moeten worden in verwoesting tijdens de woelige jaren van de Drentse vrijheidsstrijd omstreeks 1330.

Zuidbarge wordt samen met Noordbarge voor 9 mudden aangeslagen in het schuldmuddenregister. (Zie bij Noordbarge)

Het kaartbeeld 1832 van Zuidbarge en Noordbarge geeft meerdere mogelijke kernen te zien. Duidelijk is dat beide nederzettingen typisch Saksische nederzettingen zijn.

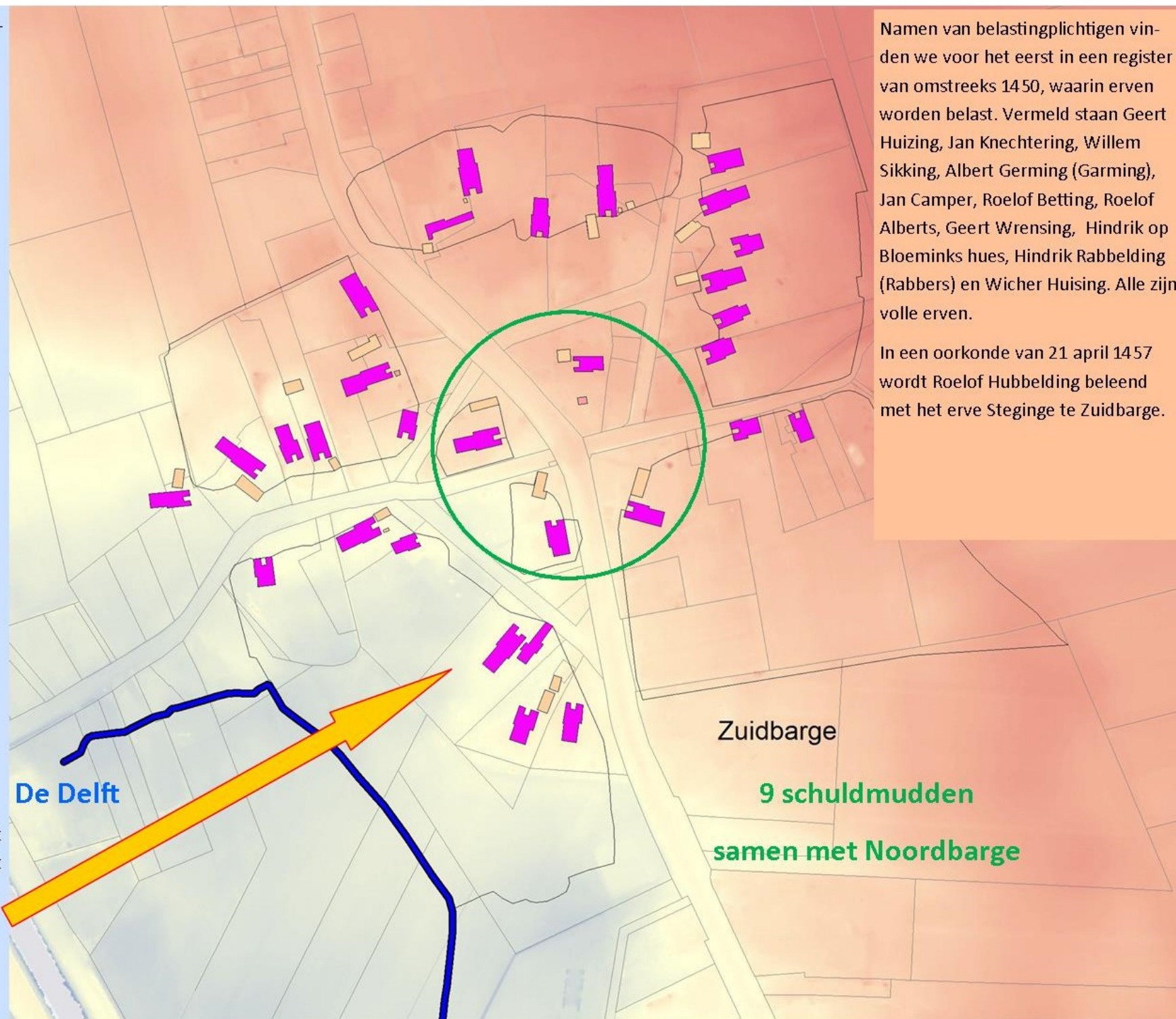
Beide liggen aan of nabij de Delft, een zijstroom van het Holslootsdiep. Noordbarge ligt aan de Oude Delft, welke vroeger moet hebben doorgelopen tot aan Noordbarge maar door ontginningen nu deels is verdwenen.

Zuidbarge ligt aan de Nieuwe Delft waarvan het deel dat met een boog onder Zuidbarge doorloopt naar het Bargermeer, ook wel Boerendelft of Garmingsdelft wordt genoemd.

In een oorkonde van 1381 staat een opsomming van leenmannen van de bisschop van Utrecht. Daarbij:

“Henric Germinghe hout Germybghehuys in der buerscap to Berghe in den kerspel van Empne”

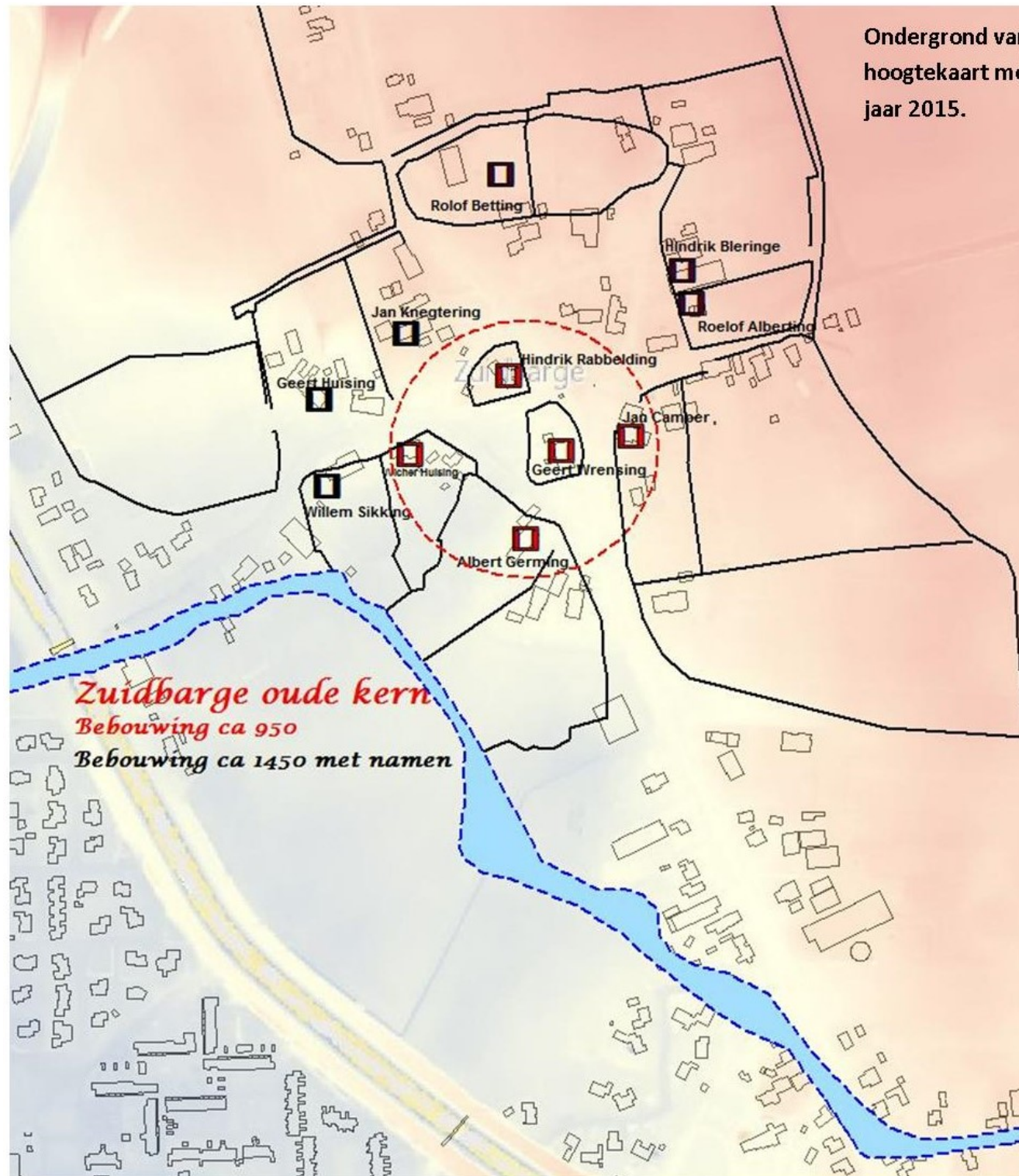
In een eerdere oorkonde van 1225 met een opsomming van leenmannen komt hij niet voor, zodat na die datum de bisschop het Germyngheduys in bezit heeft gekregen en verpacht heeft aan Henric.

Namen van belastingplichtigen vinden we voor het eerst in een register van omstreeks 1450, waarin erven worden belast. Vermeld staan Geert Huizing, Jan Knechtering, Willem Sikking, Albert Germing (Garming), Jan Camper, Roelof Betting, Roelof Alberts, Geert Wrensing, Hindrik op Bloeminks hues, Hindrik Rabbelding (Rabbers) en Wicher Huising. Alle zijn volle erven.

In een oorkonde van 21 april 1457 wordt Roelof Hubbelding beleend met het erve Steginge te Zuidbarge.

Ondergrond van de kaart is de actuele hoogtekort met de gebouwen van het jaar 2015.

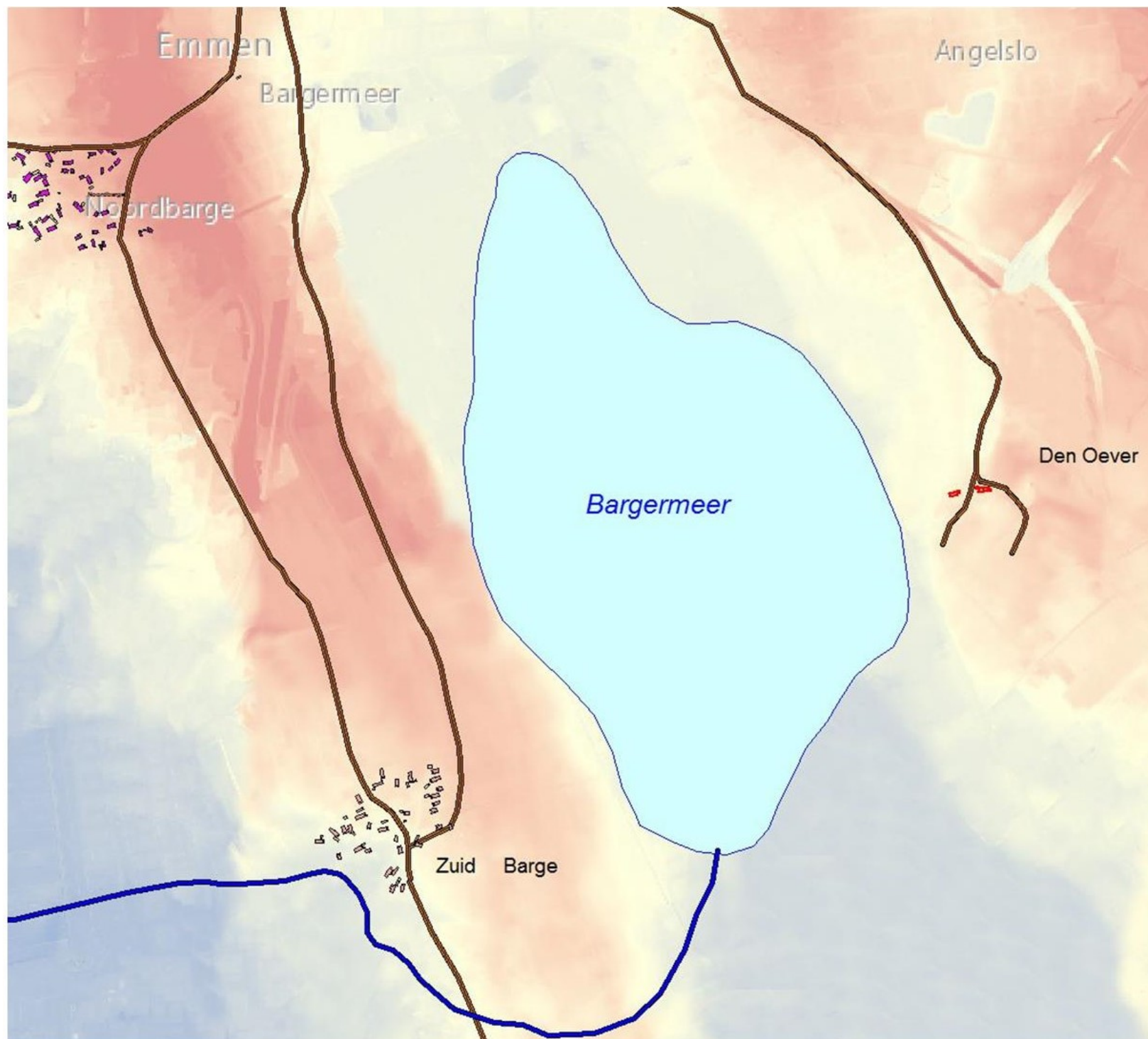
Zuidbarge oude kern
Bebouwing ca 950
Bebouwing ca 1450 met namen

Op dit kaartje een reconstructie van Zuidbarge zoals het er zeer waarschijnlijk zal hebben uitgezien in 1450.

Met dik omliggende vierkantjes is de plek aangegeven waar ongeveer in die tijd de gebouwen zullen hebben gestaan.

De namen van de belastingplichtigen van 1450 staan er naast.

De begrenzingen van de kavels zijn hier getekend conform de kadastrale kaart van 1832. Eénmaal gevormde kavelgrenzen veranderen niet, tenzij er grote werken in het gebied worden uitgevoerd. Dat is hier echter niet aan de orde. Van de 11 in 1450 aanwezige erven zijn er 4 of 5 die de kern vormen, de met dikke rode lijn getekende vierkantjes. Hier ligt het oudste deel van Zuidbarge. Ontstaan aan de oever van de Delft, waar door het overtollige water van het Bargermeer wegstroomde richting het Holslootsdiep en dan verder naar de Overijsselse Vecht, richting de Noordzee. Of de oudste Zuidbargers nazaten zijn van het volk dat hier 4000 jaar voor Christus leefde, of nazaten zijn van Saksische landverhuizers van omstreeks 4 à 500 jaar na Christus is moeilijk te zeggen. Vergelijking met andere Drentse dorpen, waarvan bekend is dat hier van ouds mensen hebben gewoond en geleefd, doet vermoeden dat Zuidbarge is gesticht door Saksische landverhuizers.

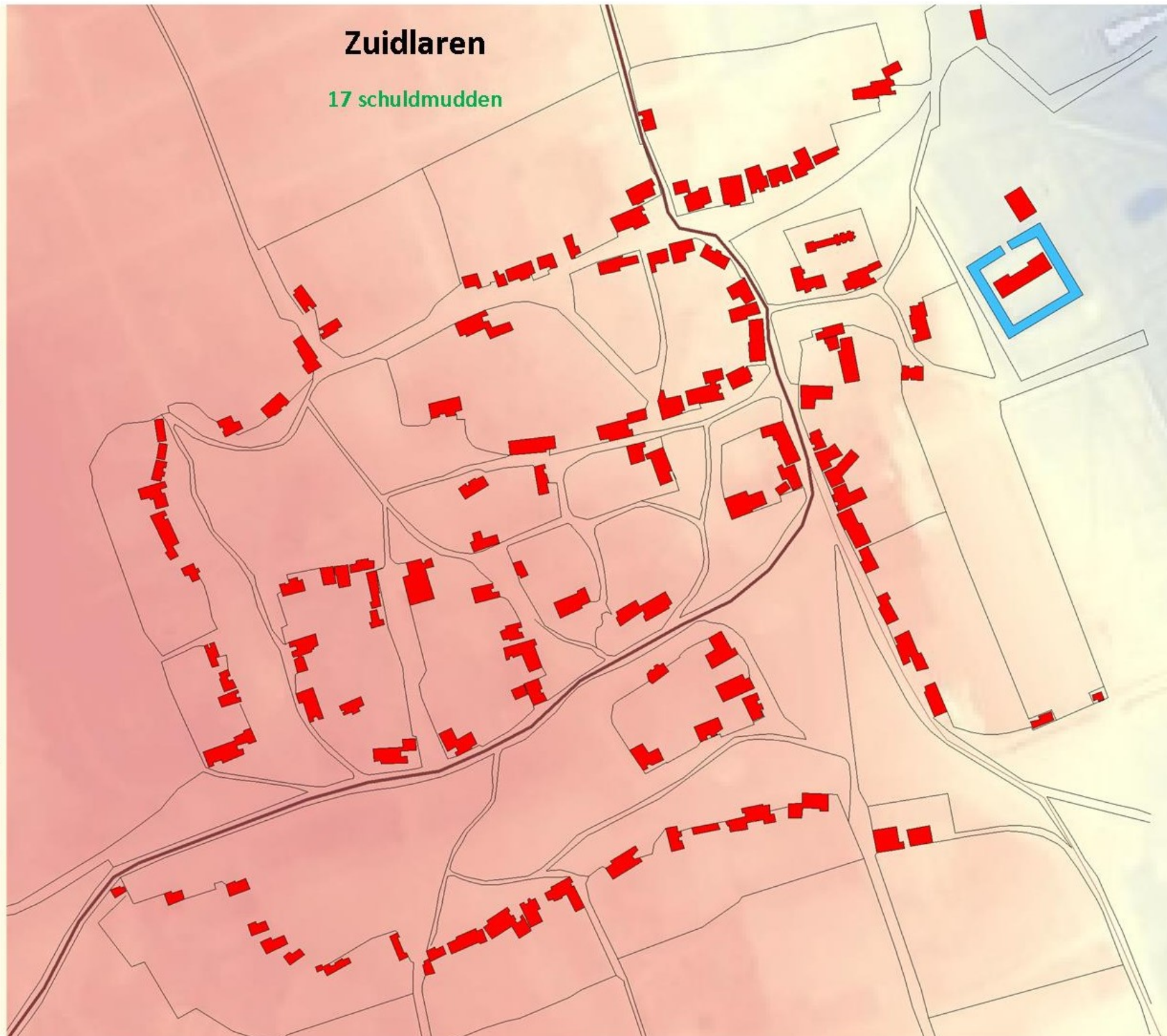
Op dit kaartje het Bargermeer in 1832, met er omheen drie nederzettingen. Den Oever bestond toen uit twee boerderijen en heeft waarschijnlijk daarvoor ook niet meer gehad. Vermoedelijk was het Bargermeer voor het jaar 1000 groter en liep het verder door richting Emmen. Het Bargermeer waterde af naar het Holslootsdiep.

In 1325 wordt een Roelof (Rudolf) van Angelslo vermeld in een oorkonde. Mogelijk was hij een leenman van de bisschop van Utrecht met een leengoed in het gebied ten oosten van het Bargermeer, mogelijk den Oever.

Op het volgende kaartje een reconstructie van het oude Zuidbarge tussen ongeveer het jaar 950 en 1450. Omstreeks 950 moet Zuidbarge, samen met Noordbarge 9 erven of boerderijen hebben gehad. Er bestaat een oud belastingregister uit 1450, waarin per dorp de namen van de belastingplichtigen worden vermeld. Ook uit later jaren bestaan registers. Het blijkt dat enkele namen in de loop der jaren altijd gekoppeld zijn gebleven aan bepaalde boerderijen. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat het oudste deel van Zuidbarge ontstaan is aan de Delft, waar deze een bocht in zuidelijke richting maakt.

Zuidlaren was in 1832 al een groot dorp. Het ligt niet direct aan een rivier of beek, maar op de oostflank van de Hondsrug. Een duidelijk aanwijsbare oude Saksische kern is er niet. Zuidlaren komt met 17 mudden voor op de schuldmuddenlijst en zal dan volgens Blok een oorspronkelijk Saksische nederzetting zijn. Het dorp heeft relatief veel brinken en brinkjes. Uit oorkonden blijkt dat in Laren een leengoed lag, maar ook de naam Midlaren komt in oorkonden voor. Dat leengoed in Zuidlaren zal dan gelegen hebben ten zuiden van de kerk. Er zijn geen aanwijzingen dat hier een motte heeft gelegen. Wel zal er een versterkt huis zijn geweest. Heren van Laren komen vanaf 1225 in oorkonden voor.

Namen van bezitters van erven vinden we vermeld in het erfbelastingregister van omstreeks 1450. Hindrik die Lunsche, Lude Nyenhus, Rander, Otte Campinc, Harder Hemsing, Otte Dijcks, de meier van Herbert Corenpoorte, Herman Bockens, Jan Hoyting, Jan Ludering, Herman Grubbe, Geert Nyenhus, Hindrik Waffens, Jan Westebring, Helperick Dijcks, Reyner Dijcks, Alert Tydekens, Jan ten Torne, Binneringe, Wicher Werdinge, Jan Endinges, Gese Odiges pauper, Willem Ansink, Jan Sissink, Alte Heemsing, Rummeringe goet. Totaal 18 volle erven, 5 halve erven en de overige zijn kleiner.

Reconstructie op basis van de Franse kaart van omstreeks 1800 op de achtergrond van de huidige actuele hoogtekaart.

Tevens is gebruik gemaakt van de studies van A. Blaauw over het geslacht Martens te Zuidvelde en de geschiedenis van de erven Brink 1 en 2 te Zuidvelde en de bouwgeschiedenis van het gerestaureerde pand Asserstraat 78, waar hijzelf destijds woonde.

Het erfbelastingsregister van omstreeks 1450 geeft de volgende namen:

Wicher Pipinges en Cono Pelingé met 2 schild, dus een vol huis.

Hillebrand Hugige met 1 schild. Dit pand blijkt in 1572 bezit te zijn van het St Geertrui Gasthuis. Mogelijk was dit ook in 1450 al het geval en is de belasting daardoor gehalveerd.

Zuidvelde voor 1450

Huidige weg naar Peest

Reeweg

Hoogwatergrens middeleeuwen

Tracé huidige waterloop

Wicher Pipinges
(Wicher, zoon van
Pipe van Steenwijck)

Cono Pelingé
(Coenraet Pelinck)

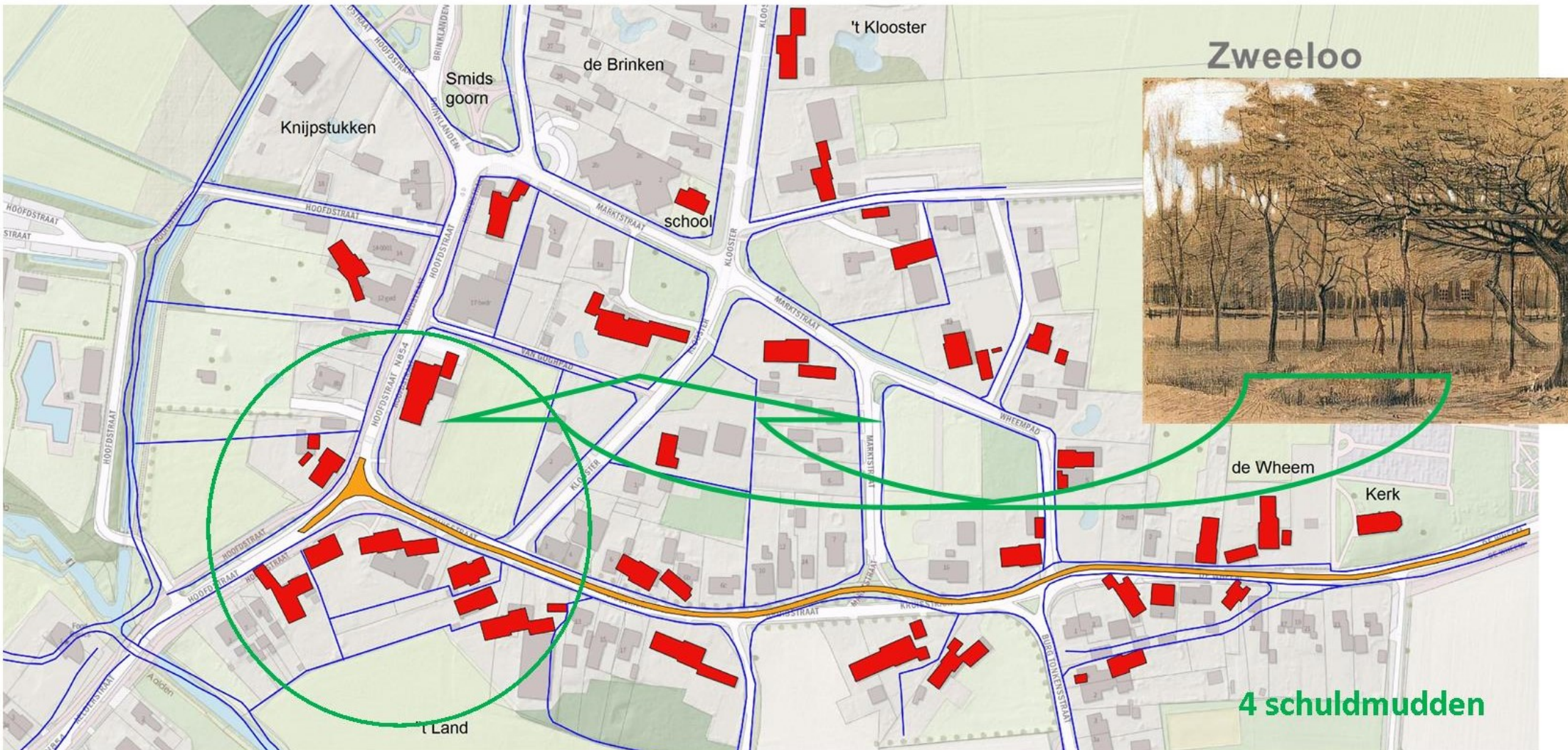
Hillebrand Hugige

(Hillebrand, zoon van Hugo),
mogelijke nazaat van Johan Alards Hiddingh
g/m Ghyselé Pipe van Steenwijck)

In een oorkonde van 24 november 1325 wordt voor het eerst melding gemaakt van Zuidvelde. Onder de getuigen vinden we Stephanus van Zuidvelde. In de oorkonde velt de Bisschop van Utrecht het vonnis over zijn dienstmannen in Drenthe die hem ontrouw waren geworden. Na de verloren slag bij Ane en de verloren slag bij de Mitsplete in resp. 1227 en 1230 en de nederlaag bij Bakkeveen in 1231, was het gedaan met de macht van de Bisschop van Utrecht over de Drenten. De voornaamste steunpilaar van de Bisschop was Hendrick van Norch en zijn familie in het westen van Drenthe. Na 1231 was het geld op in Utrecht en de opvolgende bisschoppen trachtten weer steun te krijgen door leengoederen uit te geven aan ridders die hem trouw zwoeren. We zien in de periode tussen 1230 en 1330 veel nieuwe namen in oorkonden van ridders/leenmannen van Utrecht. Daaronder ook Stephanus van Zuidvelde. Deze Stephanus of Steven moet dezelfde persoon zijn als Steven van Ruinen, die gehuwd was met een dochter van Eggelbertus (Egbert) van Peize. Broer Rudolf van Peize was getrouwd met een dochter van Hendrik van Norch. De bisschop kon wel wat versterking van zijn aanhang in Noord Drenthe gebruiken en zo zal hij ook gronden in Westervelde hebben uitgegeven als leengoed. Als meiers van zijn erven zal Steven in zijn familie- en kennissenkring hebben rondgekeken. Maar het is ook best mogelijk dat de families van Norch en van Ruinen zelf met voorstellen bij de bisschop zijn gekomen om hun steun daarmee af te dwingen. Niet ongebruikelijk in die tijd.

Van Zweelo zijn geen kadastrale kaarten van 1832 voorhanden. De kaart hieronder is het beeld van 1880, overgenomen van de grondbelastingkaarten, herziening 1878. Zweelo wordt in het schuldmuddenregister aangeslagen voor 4 mudden, die overeen komen met 4 oorspronkelijke Saksische hoeves. Waar die hebben gelegen is moeilijk aan te geven, maar vermoedelijk in het zuidwesten, dicht bij de stroom. In een erfbelastingregister van omstreeks 1450 komen we 3 volle en 6 halve erven tegen. Belastingplichtigen waren: Evert Con (ynge), Lambert Olde Will(ynge), Willem Nye Ap(yn)ge en Jan Hav(yn)ge en de keuters Jan die Wyse, Brant die Smyt, Roloff Bon(yn)g, Jan Grues en Willem Bon(yn)g. Die erfbelasting is van na 1410, toen het Drentse Lantrecht op schrift werd gesteld en bekrachtigd door de bisschop van Utrecht. De markegrenzen in Drenthe zullen toen opnieuw zijn vastgesteld en er was geen verschil meer tussen de bedrijven van oorspronkelijke Saksische bewoners en die door leenmannen van de bisschop waren gebouwd. De kerk is door de Franken omstreeks het jaar 1000 gebouwd op ruime afstand van de Saksische kern van Zweelo. Dat is het beeld dat we in alle overige Drentse Saksische nederzettingen, waar een kerk aanwezig is, ook zien. De schulte (mogelijk Jan die Wyse) zal een bedrijf hebben gehad en ook de pastoor, om in zijn onderhoud te kunnen voorzien. De naam Havynge (Hoving) doet denken aan een boer op een hofgoed (leengoed). De 4 grote bedrijven, onder op het kaartje, lijken qua ligging op zo'n hofgoed. In 1379 is Alart Oving leenman van het Ovingegoet. De tekening is gemaakt door Vincent van Gogh in 1883 van het met een pijl aangegeven perceel.

An aerial photograph of a rural landscape with a river winding through it. The map is overlaid with a semi-transparent orange layer. Red rectangular shapes are scattered across the landscape, representing buildings. The text 'Zwiggelte' is written in a large, black, cursive font on the right side of the map. Below it, a white box contains the text '5 schuldmudden' in green.

Zwiggelte

5 schuldmudden

Zwiggelte is een Saksische nederzetting met oorspronkelijk 5 hoeves. Deze zullen volgens het kaartbeeld 1832 gelegen hebben in het noordwesten, aan het stroomdal. Maar het kaartbeeld geeft meer groepjes boerderijen te zien, zodat de oorspronkelijke ligging ook kan hebben bestaan uit vijf families die, echter tegen de normale Saksische gewoonte in, hun hoeves ruim van elkaar hebben gebouwd. Opvolgende geslachten kunnen dan gezorgd hebben voor een kleine cluster van bedrijfsgebouwen.

De ligging van de boerderijen op de kaart 1832 geeft een beeld van een oorspronkelijk Saksische nederzetting. Het komt echter niet voor in het schuldmuddenregister. In de 16e eeuw wordt vermeld dat Zwinderen vier volle erven heeft. In 1217 komt Zwinderen ook al voor, geschreven als Su-inre, uitgesproken als Suwindre. Het klooster Ruinen bezit hier een vordering op één huis. In 1620 bezit Leffert ten Oldenhuis het erve Oldenhuis, een voormalig leen van Dickninge, voorheen het klooster Ruinen. Het leenrecht werd in 1615 afgekocht voor 120 gulden. Nazaten van Oldenhuis huwen met telgen van nazaten van adellijke families. De naam Leffert doet vermoeden dat hij verwant is aan nazaten van prefect Leffert van Groningen (van Werl). Een leenman in 1395 was Johan van Swinre, vermoedelijk nazaat van Ruinen, maar ook van Werl. De Oldenhuis van 1450 kan dan zijn kleinzoon zijn.

Zwinderen

In het erfbelastingregister van omstreeks 1450 komt Zwinre voor samen met de boeren van Gees. De eerst vermelde namen staan bij Gees reeds vermeld en voor Zwinre resteren dan: Oldenhus, Krumenhus, Tyde Subberting, Jan Heling, Jacob Nyenhus, Reynke Olde Elving, Roelving, Nysing en Lubbert ten Peerboom. De eerste 4 zijn volle erven en ook Roelving, de overige zijn kleiner dan een half erf.